

017/4 GAUTEFALLELVA

FYLKE: Telemark

Kommune: Nissedal og Drangedal

Nedbørfelt: 157 km²

Toppunkt: 783 moh.

Utløpspunkt: 78 moh.

Marin grense: 114 moh.

Kraftpotensial: 59 GWh

SP-kategori: III

Økonomiklasse: 5

Naturgeogr. region: 19a, 33a

Gautefallelva ligger på heia mellom Drangedal og Nisser og har utløp i Bjorvatnet. Området har et typisk innlandsklima. Årsnedbøren er i størrelsesorden 900-1200 mm, med mest nedbør i perioden august-november.

Vassdraget renner mot øst og er rikt på små og mellomstore vann. Søvasselva er største sidevassdrag og slutter seg til hovedelva fra sør. Hellersvatnet, som er største innsjø i nedbørfeltet, ligger her. Mjonevatnet, Holmevatnet og Stølevatnet ligger også i dette sidevassdraget. Selve hovedvassdraget har sine kilder i Beritsvatnet. Vannet ligger i nordvest ved foten av Tvågedokkhei som er høyeste topp. Fra utløp av vannet har elva et spennende løpsmønster som går via mange små vann i et småkupert terreng. Før samløp med Søvasselva renner hovedelva gjennom Bjorvatnet som sammen med Sandvatnet er de to største innsjøene i hovedvassdraget. Etter samløp har elva lite fall fram til Brudgomfossen hvorfra den har jevnt fall fram til utløp. På den siste strekningen har elva skåret seg ned i dalen som er kledd med frodig skog på begge sider.

Gautefallelva tilhører det sørnorske grunnfjellsområdet og ligger i et område hvor berggrunnen består av forskjellige typer granitt og gneis. I forsenkningene finnes kvartære løsmasser, mens heiområdene har svært lite løsmateriale.

Høyereliggende områder i nordvest er dominert av karrig vegetasjon og mange steder stikker bart fjell fram i dagen. I sentrale og sørlige deler av feltet bidrar enkelte artsrike, grandominerte skogslieer og artsrike myrer til betydelig variasjon i det ellers furuskogdominerte landskapet. I sørvendte liew forekommer betydelige innslag av eik, hassel, lind og lønn.

Langs hovedvassdraget er det spredt bosetning samt noe dyrket mark. Vest i feltet ligger Gautefall turisthotell, og i området rundt hotellet er det bygd en rekke hytter og alpinanlegg. Riksvei 358 følger Gautefallelva gjennom nedre deler av vassdraget som ellers har relativt lite skogsbilveier. Nedre del av hovedelva er kanalisert. Mange av vannene har vært regulert til fløtningsformål.

Naturfaglige verdier

Botanisk og for landfauna er Gautefallelva et egnet typevassdrag. Typeverdien er noe mindre for vannfauna og geofaglige verdier. Referanseverdien er middels stor for alle fagfelt.

Geofag

Øvre del av vassdraget har kun sporadiske fluviale avsetninger. Stedvis er det også glasifluviale avsetninger. Deltaet ved utløpet i Bjorvatnet er imidlertid relativt stort med en ca 500 m bred deltaslette. Dette viser den fluviale aktiviteten etter istiden. Spesielt nedre del av vassdraget har imidlertid blitt utsatt for menneskelige inngrep som berører de geofaglige verdier.

*Middels verneverdi ***

Botanikk

Vegetasjonsbildet er variert, med store, ekstremt karrige områder, men med betydelige innslag av rik skog- og myrvegetasjon. Vassdraget ligger på grensen mellom to naturgeografiske regioner, og bærer preg av dette. Det har relativt liten vertikalutbredelse. To edelløvsleger og to myrer er vernet som naturreservater. Blant disse antas en av myrene å ha nasjonal verneverdi. Litteraturen gir sparsomt grunnlag for å vurdere representativitet. Objektet benyttes for undervisningsformål og antas å ha vitenskapelig interesse. Vernekriteriet "del av større sammenheng" anses relevant da objektet supplerer Gjerstadelv med viktige botaniske kvaliteter.

*Stor verneverdi ****

Landfauna

Nedbørfeltet har en fuglefauna som er typisk for regionen. Antallet hekkende våtmarksarter er forholdsvis høyt og de ulike artene hekker i det meste av nedbørfeltet. Omtrent alle de vanlige artene er registrert, og i tillegg hekker enkelte sjeldne arter. Flottene naturreservat er viktigste enkeltlokalitet. Også vassdragets utløpsområde i Bjorvatn er av spesiell verdi for våtmarksfugl. Nedbørfeltet har verdi for hekkende rovfugler, og spurvefuglfaunaen synes å være relativt artsrik. Elg- og rådyrbestanden er noe mindre enn i fylket for øvrig. Hjort streifer gjennom området. Flere av de store rovdyrartene er observert.

*Stor verneverdi ****

Vannfauna

Vannkjemisk og faunistisk har nedbørfeltet fellestrekk med andre vassdrag i regionen, karakterisert ved lav pH og en relativt artsfattig fauna. Det var tidligere et reint ørretvassdrag som var kjent for flere fiskevann med gode bestander. Flere av vannene har vært fisketomme i mange år. Nordlige deler av nedbørfeltet blir i dag kalket. Vassdraget er lite preget av menneskelig virksomhet og kan derfor ha interesse som referansevassdrag i ferskvannssammenheng.

*Middels verneverdi ***

Kulturminneverdier

Det er funnet spor etter boplasser for fangstfolk i eldre steinalder og folk som drev korndyrking i yngre steinalder. Gårdsbosetningen ved utløpet og i Gautefallgrenda går tilbake til jernalder/middelalder. Miljøene ved Hellersvatn og Fiskevatn er spesielt interessante. Ved Hellersvatn er det foruten en jernvinneplass, en tuft og flere hellere med bosetningsspor. På setra Fiskevatn er det en ødegård fra middelalderen, med hustuffer, kraftige åkerreiner og spor etter jernutvinning. Det er gammel bebyggelse på gårder og tidligere plasser i området. En del kulturminner er knyttet til tidligere fast bosetning ulike steder i utmarka. Småbrukene Fiskevatn og Mjonevasslia ble drevet til 1870-årene, da de ble setrer. Her er det bevarte bygninger og tufter. Flere setrer finnes ved vannene i området. Ved flere vann ligger tømmerfløtingsdammer fra før og etter 1900, med tradisjoner tilbake til 1600-1700-tallet. En av damstuene ved Søvassdammen, fra ca 1870, er den eneste som er igjen av den gamle damstuetyper i området.

Området har rike og mangfoldige kulturminner som dekker et langt tidsrom. Kulturminner kan belyse overgangen fra fangsterviv til begynnende jordbruk i steinalderen, samt jernvinna og bosetning knyttet til denne i jernalder/middelalder. Disse kulturminnene har kunnskapspotensial i regional sammenheng. Her er også store kunnskapsverdier knyttet til en lang og omfattende fløtingshistorie. Området har opplevelsesverdier og mange kulturminner har funksjonell eller visuell kontakt med elver og vann.

*Stor verneverdi ****

Friluftstinteresser

Landskapsbildet er variert i forhold til det som er vanlig i denne delen av Telemark. Terrenget gjør området godt egnet til tradisjonelt friluftsliv, og det brukes mye til fotturer, bær/sopppturer, bading,

padling, skiturer, jakt og fiske. Det brukes like mye som nær- og helgeturområde som til ferieområde av lokalbefolkningen, leirskoledeltakere, turister og hytteeiere. Vinterstid er det anlagt alpinbakker og turløyper. Området nyttes av befolkningen i Vestfold/Grenland og kystbyene.

*Meget stor verdi *****

Landbruksinteresser

Området har et variert vegetasjonsbilde, og er for det aller meste bevokst med skog på skiftende boniteter. Skogen er dominert av furubestand, men med flere granlier i de sentrale deler. Driftsforholdene i skogbruket er gode og dyrket areal utgjør omtrent 600 da. Utviklingsmulighetene ligger vesentlig i hyttebygging og annen turisme.

*Stor verdi ****

Kraftressurser

Kraftressursene i Gautefallelva kan utnyttes gjennom bygging av to nye kraftverk. Skålbuvatn kraftverk vil nytte fallet på 190 m mellom Jupsvatn og Skålbuvatn. Jupsvatn tenkes regulert 22 m ved oppdemming og vil da berøre Bjønnvatn, Grunnetjern, Hellersvatn og Stålevatn. Gautefall kraftverk vil nytte fallet fra ca kote 265 i Søvasselva og ned til Bjorvatn. Fjellgårdselva tenkes overført til inntaket mens Sandvatn (+2 m, -1 m), Bjårvatn (+3 m, -1 m), Hellersvatn (+5m, -10 m) og Holmevatn (2 m) er tenkt som ytterligere reguleringsmagasin. Samlet midlere årsproduksjon vil bli 59 GWh dyr kraft. Prosjektet er plassert i kategori III (11) i Samlet plan.